

26 decembrie 2011

M.C. Nr. 1

Curtea Constituțională a Republicii Moldova

Autorul sesizării: Mihai Godea, deputat în
Parlamentul RM

SESIZARE

privind controlul constituționalității Hotărîrii Parlamentului cu privire la rezultatele alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și a constituționalității procedurii de vot la alegerile Președintelui Republicii Moldova din 16 decembrie 2011

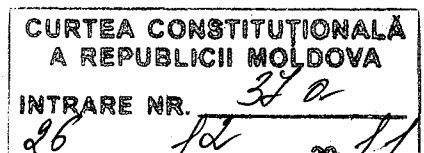
Obiectul sesizării

Subsemnatul Mihai Godea, deputat în Parlamentul Republicii Moldova, în conformitate cu art.134 alin.(3) și art.135 alin.(1) lit.a) și art.135 alin.(2) din Constituția Republicii Moldova, art.24 și art.25 lit.g) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, art.6 alin.(2) și art.38 alin.(1) lit.g) din Codul jurisdicției constituționale, solicit exercitarea controlului constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr. 266 din 23 decembrie 2011 și al alegerilor ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 16 decembrie 2011.

Împrejurările sesizării

Prin Hotărîrea Parlamentului nr.239 din 02.12.2011 s-a stabilit data de 16 decembrie 2011 pentru alegerea Președintelui Republicii Moldova. Conform aceleiași hotărîri, Comisia specială de desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, constituită prin Hotărîrea Parlamentului nr. 200 din 20 octombrie 2011 și-a reluat activitatea privind organizarea și desfășurarea alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova.

Alegerile pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, care au fost organizate în cadrul ședinței speciale a Parlamentului din 16 decembrie 2011 (ora 14.00-17.30) s-au desfășurat: cu încălcarea prevederilor **constituționale** (art.1 alin.(3), art.2 alin.(1), art.7, art.8, art.15, art.39 alin.(1), art.68, art.71, art.77 și art.78 alin.(1) al Constituției RM); cu încălcarea prevederilor **Legii Nr.1234 din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova** (art.1 alin.(1), art.6, art.8 alin.(1) și (4)); precum și cu încălcarea **procedurii de vot secret, stabilită de Comisia specială de desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova** (procedura votării secrete pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova aprobată prin Procesul-Verbal nr.5 al Comisiei speciale și procedura votării secrete în cadrul ședinței speciale a Parlamentului, enunțată de președintele Comisiei speciale la ședința specială a Parlamentului din 16 decembrie 2011).

Prin Hotărârea nr. 266 Parlamentul Republicii Moldova a luat act de raportul Comisiei speciale și a aprobat rezultatele alegerilor, fără a constata că acestea au fost desfășurate cu încălcarea prevederilor constituționale, legale și procedurale sus-numite.

Anterior, Curtea Constituțională a interpretat dispozițiile articolului 78 alin.(1) al Constituției și a confirmat obligativitatea asigurării alegerii prin vot secret a Președintelui Republicii Moldova, pentru procedura respectivă fiind aplicabil principiul universal al secretului votului (Hotărârea CC nr. Nr.39 din 04.12.2000).

Încălcarea principiului votului secret constituie o viciere de fond a procedurii alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, aceste încălcări au limitat libertatea exprimării opiniei de către deputații în Parlament și au afectat caracterul reprezentativ al mandatului acestora, motive care atrag nulitatea alegerilor astfel desfășurate.

Motivele și temeiurile sesizării

În fapt, sesizarea este întemeiată prin constatarea că în procesul organizării și desfășurării votării au fost comise încălcări ale normelor constituționale, legale și procedurale, încălcările manifestându-se prin fapte, declarații și presiuni, printre care:

1. Exprimarea în prealabil a intenției de solicitare a demonstrării buletinelor cu rezultatele votului exprimat înainte de introducerea acestora în urna de vot și exprimarea publică a acestei solicitări, emenate de la Președintele Parlamentului, unicul candidat înregistrat pentru alegere în funcția de Președinte al Republicii Moldova¹.

2. Exercițarea presiunii asupra deputaților în Parlament cu scopul de a-i determina să demonstreze că au votat într-un anumit mod².

3. Divulgarea votului exprimat de un număr majoritar de deputați în Parlament, demonstrarea de către majoritatea deputaților ce au participat la alegere a votului exprimat, pînă la finalizarea procesului de vot și pînă la totalizarea rezultatelor votării³.

4. Încălcarea modalității de exprimare a votului stabilite de art.8 alin.(4) al Legii cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, prin introducerea

¹ Constatarea se probează prin declarațiile dlui Marian Lupu în cadrul emisiunii „Replica” la postul de televiziune Prime, 04.12.2011; declarații publice, difuzate de mass-media: <http://www.protv.md/stiri/politic/lupu-sa-aratam-buletinul-de-vot-inainte-de-a-l-arunca-in-urna.html>; <http://www.inprofunzime.md/stiri/politic/marian-lupu-ziua-de-16-va-fi-un-test-vom-ruga-deputatii-sa-arate.html>; <http://www.hotnews.md/articles/view.hot?id=13792>; http://www.publika.md/lupu-vrea-ca-deputatii-sa-arate-buletinele-de-vot-dupa-ce-ies-din-cabina-asa-vom-vedea-cine-vrea-anticipate_600121.html).

² Presiunile sînt demonstrate prin: declarațiile deputatului Igor Dodon din 08.12.2011, înregistrări video http://www.publika.md/dodon-acuza-deputati-din-aie-ca-il-preseaza-sa-l-voteze-pe-lupu_605831.html; declarațiile dlui Marian Lupu după ședința Consiliului AIE, 15.12.2011, <http://www.privesc.eu/Arhiva/8103/Declaratiile-lui-Marian-Lupu-dupa-Sedinta-Consiliului-AIE-din-15-decembrie-2011>; declarațiile dlui Marian Lupu difuzate de prostul PRO TV, <http://www.inprofunzime.md/stiri/politic/marian-lupu-ziua-de-16-va-fi-un-test-vom-ruga-deputatii-sa-arate.html>).

³ Divulgarea secretului votului se probează prin fotografii și filmări video, <http://www.privesc.eu/Arhiva/8119/Procedura-de-alegere-a-presedintelui-Republicii-Moldova-din-16-decembrie-2011>.

obligativității bifării în dreptul candidatului pentru care se votează în loc de procedura stabilită expres de lege – tăierea cu o linie a numelui candidatului împotriva căruia se votează⁴.

5. Neluarea de către Comisia specială de desfășurare a alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova a măsurilor menite să stopeze desfășurarea votării cu încălcarea principiului votului secret, votarea demonstrativă cu încălcarea secretului votului, inclusiv de către membrii Comisiei speciale și președintele acesteia⁵.

6. Aprobarea de către Comisia specială și ulterior de către Parlament a rezultatelor votării contrar procedurii constituționale și legale⁶.

6. Anunțarea ulterioară a exercitării de presiuni asupra deputaților în Parlament prin determinarea prealabilă a acestora să voteze conform solicitării liderilor formațiunilor politice⁷.

În drept, sesizarea este motivată prin următoarele:

1. Constituția Republicii Moldova, în art.78 alin.(1), stabilește că Președintele Republicii Moldova este ales de Parlament prin vot secret, în art.78 alin.(6) se stabilește că procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova este stabilită prin lege organică, iar art.1 și art.8 ale Legii organice Nr.1234 din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova reiterează normele constituționale, stabilind expres: - Președintele Republicii Moldova este ales de Parlament „prin vot secret” (art.1 alin.(1) al Legii); - votarea pentru candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova se efectuează „în mod secret” (art.8 alin.(1) al Legii 1234/22.09.2000).

2. Norma constituțională (art.78 alin.(1) din Constituție) privind votarea secretă pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova a fost interpretată de Curtea Constituțională prin Hotărârea Nr.39 din 04.12.2000, conform căreia, sintagma „vot secret” din art.78 alin.(1) al Constituției se interpretează ținând cont de clauzele prevăzute în: art.38 din Constituție; art.52 alin.(1) și art.54 alin.(1) din Codul electoral; art.8 alin.(1) din Legea nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova”; art.21 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și art.25 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice la care Republica Moldova este parte. Potrivit art.38 alin.(1) din

⁴ Introducerea de către Comisia specială a altei modalități de exprimare a votului decât cea expres prevăzute de lege se probează prin: stenograma ședinței Parlamentului din 16 decembrie 2011; modelul buletinului de vot; descrierea procedurii votării secrete în cadrul ședinței speciale a Parlamentului din 16.12.2011, enunțată înainte de pauză de dl Tudor Deliu, președintele Comisiei speciale; înregistrarea video: <http://www.privesc.eu/Arhiva/8101/Sedinta-speciala-a-Parlamentului-Republicii-Moldova-din-16-decembrie-2011>.

⁵ Neluarea măsurilor și votarea demonstrativă prin vot deschis de către membrii Comisiei speciale se probează prin fotografii și înregistrările video <http://www.privesc.eu/Arhiva/8119/Procedura-de-alegere-a-presedintelui-Republicii-Moldova-din-16-decembrie-2011>.

⁶ Aprobarea rezultatelor votării se probează prin procesul-verbal al Comisiei speciale; Hotărârea Parlamentului; stenograma ședinței Parlamentului din 16 decembrie 2011; înregistrările video: <http://www.privesc.eu/Arhiva/8126/Sedinta-speciala-a-Parlamentului-Republicii-Moldova-din-16-decembrie-2011-rezultatele-alegerilor>.

⁷ Existența păresiunilor înainte de votare se probează prin declarațiile deputaților Ion Butmalai și Alexandru Cimbriciuc în cadrul ședinței Parlamentului din 19.12.2011, stenograma ședinței Parlamentului din 19.12.2011; înregistrări video http://www.publika.md/butmalai--am-votat-pentru-lupu-asa-cum-mi-a-cerut-filat-video_620841.html; <http://www.privesc.eu/Arhiva/8137/Sedinta-Parlamentului-Republicii-Moldova-din-19-decembrie-2011>), invocarea exprimării votului secret prin intermediul unor mijloace tehnice, probată prin declarațiile dlui Marian Lupu privind votul cu ajutorul unui pix cu cerneală invizibilă, emisiunea „Replica” din 18.12.2011, <http://www.prime.md/ro/news/replica-din-18-decembrie-2011-2005891>).

Constituție, voința poporului constituie baza puterii de stat și această voință se exprimă prin alegeri libere, care au loc în mod periodic prin sufragiu universal, egal, direct, secret și liber exprimat. Principiile constituționale enumerate sînt în deplină concordanță cu art.21 din Declarația Universală a Drepturilor Omului și art.25 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, conform cărora „alegerile puterii de stat trebuie să fie oneste, să aibă loc periodic, prin sufragiu universal, egal și prin vot secret, sau după o procedură echivalentă, care ar asigura exprimarea liberă a voinței alegătorilor”. Curtea Constituțională a concluzionat că alegerea șefului statului de către Parlament printr-o altă modalitate decît prin vot secret este interzisă, clauzele stabilite în art.78 alin.(1) din Constituție și art.8 alin.(1) din Legea nr.1234-XIV din 22.09. 2000 au caracter imperativ și trebuie să fie respectate întocmai de către deputații în Parlament care participă la alegerea Președintelui Republicii Moldova;

3. Textele enunțate mai sus stabilesc că exprimarea voinței alegătorului și modalitatea de exprimare a ei trebuie să fie necondiționat secretă, ceea ce înseamnă că deputații în Parlament trebuie să voteze pentru candidații la funcția de Președinte al Republicii Moldova în așa condiții, încît voința lor să nu poată fi cunoscută și influențată de nimeni. Sintagma „vot secret” este un caracter al dreptului de vot și exprimă posibilitatea oferită deputaților în Parlament de a-și manifesta liber voința cu privire la candidații propuși la funcția de Președinte al Republicii Moldova, fără ca această manifestare să poată fi cunoscută de alții.

4. Prin hotărîrea Curții Constituționale nr.38 din 24.11.2000 despre controlul constituționalității art.5 alin.(1) din Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, s-a confirmat că parlamentul este expresia voinței suverane a corpului electoral, exprimată periodic prin vot universal, și au rolul de a transpune în decizii politice voința suverană a națiunii, iar Constituția Republicii Moldova, prin art.60 alin.(1), a statuat că Parlamentul este organul reprezentativ suprem al poporului Republicii Moldova și este exponentul voinței naționale. Curtea Constituțională a reținut că în problema alegerii Președintelui Republicii Moldova, Parlamentul este în măsură să decidă asupra modalităților, procedurilor și condițiilor de soluționare a acesteia, potrivit principiului autonomiei parlamentare, dar aceste decizii trebuie să fie luate „evident, în limitele normelor constituționale”.

5. Prin Hotărîrea nr.8 din 06.04.2005 cu privire la confirmarea rezultatelor alegerii Președintelui Republicii Moldova, Curtea Constituțională a confirmat că alegerile Președintelui Republicii Moldova din 4 aprilie 2005 s-au desfășurat conform principiilor democratice, cu respectarea dispozițiilor constituționale, legale și standardelor internaționale în domeniu, Curtea atestînd că la 4 aprilie 2005, în conformitate cu art.78 din Legea Supremă, Parlamentul Republicii Moldova prin „vot secret, exprimînd voința suverană a poporului și reprezentîndu-i interesele cu bună-credință și onestitate, transpunînd în decizii politice opțiunile majore ale acestuia, a ales Președintele Republicii Moldova”.

6. Conform interpretărilor date de Codul bunelor practici în materie electorală (aprobat de Comisia europeană pentru democrație prin drept (Comisia de la Veneția, în cadrul celei de-a 52 Reuniune Plenară, Veneția, 18-19 octombrie 2002):

- sufragiul secret este un aspect al libertății de vot, care are drept scop protecția alegătorilor împotriva la orice fel de presiune cu care se pot confrunta în cazul cînd alte persoane află despre candidaturile votate;
- principiul confidențialității trebuie aplicat la întreaga procedură și în special la etapa votării și numărării voturilor;
- secretul votului constituie nu numai un drept al alegătorului dar și o obligațiune de a respecta dreptul celorlalți;

- orice încălcare a principiului secretului votului trebuie sancționată prin anularea buletinelor de vot conținutul cărora a fost divulgat;
- votarea trebuie să fie individuală și orice forme de control de către un alegător asupra votului altui alegător trebuie interzise;
- violarea secretului votului trebuie sancționată, la fel ca și încălcarea altor aspecte ale libertății de a vota.

7. Articolul 5 („Votarea secretă”) din Convenția privind standardele alegerilor democratice, drepturilor și libertăților electorale în statele membre ale Comunității Statelor Independente (semnată la Chișinău la 07 octombrie 2002, ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr. 267-XV din 16.06.2004, statuează expres:

- respectarea principiului votului secret presupune excluderea influențării voinței alegătorilor, asigurarea condițiilor legale pentru alegerile libere;
- dreptul cetățeanului la votul secret nu poate fi limitat;
- alegerile au loc în baza procedurii votului secret;
- organele electorale asigură respectarea condițiilor prevăzute de constituție, lege și alte acte juridice, care exclud posibilitatea exercitării controlului sau monitorizării procesului de completare a buletinului de vot de către alegător în încăperea pentru vot secret, comiterii acțiunilor, care încalcă secretul exprimării voinței alegătorului.

8. Documentele OSCE cu privire la obligațiile asumate de statele membre OSCE cu privire la alegerile democratice prevăd principiul și garanțiile secretului votului:

- Documentul de la Copenhaga privind dimensiunea umană (1990) prevede caracterul secret al votului (pct.5.1, 7.4);
- Standardele și recomandările internaționale privind dreptul la alegeri democratice: ghid practic pentru alegeri democratice (ODIHR.GAL/44/02/Rev.1, 20 November 2002), în cuprinsul secțiunii H1, determină că principiul votului secret impune ca nici un buletin să nu poată fi determinat că aparține unui alegător anume și că acest principiu nu este doar un drept al alegătorului, ci o obligație absolută. Funcționarii abilitați cu atribuții electorale trebuie să faciliteze și asigure ca votarea să fie secretă.

9. Potrivit art.4 alin.(1) lit.e) din Legea cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova, condițiile pentru votare secretă trebuie să fie create de către Comisia specială instituită de Parlament, care este obligată să organizeze și să asigure pregătirea și desfășurarea votării pentru candidații la funcția de șef al statului. Articolul 6 alineatul (2) al Legii cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova prevede că alegerile prezidențiale propriu-zise se consideră valide dacă la ele au participat cel puțin trei cincimi din numărul deputaților aleși (61 de deputați), iar articolul 6 alin.(3) al Legii cu privire la procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova stabilește expres, că în sensul prezentei legi, prin alegeri prezidențiale propriu-zise se înțelege înregistrarea prezenței deputaților la ședința publică specială, primirea buletinului de vot și „votarea în modul stabilit de comisia specială”. Conform procedurii votării secrete stabilite și enunțate de Comisia specială⁸:

- Președintele Republicii Moldova se alege de către Parlament prin vot secret;
- nimeni nu poate influența voința alegătorului și modalitate de exprimare a acesteia, care trebuie să fie necondiționat secretă;
- deputații trebuie să voteze în condiții în care voința lor să nu fie influențată de nimeni;
- deputații nu vor demonstra public pentru care candidat au votat.

⁸ A se vedea stenograma ședinței Parlamentului din 16.12.2011, alocuțiunea dlui Tudor Deliu înainte de pauză.

10. Circumstanțele de fapt ale procesului de votare în cadrul ședinței speciale a Parlamentului din 16 decembrie 2011 au demonstrat încălcarea procedurilor de votare secretă și a secretului votului exprimat de către alegători – deputații în Parlament, precum și încălcarea implicită a altor norme constituționale, cum ar fi:

- art.1 alin.(3), conform căruia, Republica Moldova este un stat de drept și democratic. Principiile democrației electorale impune respectarea secretului votului, în condițiile când acesta este stabilit expres și votarea nu este deschisă;

- art.2 alin.(1), conform căruia - suveranitatea națională aparține poporului Republicii Moldova, care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de Constituție. Norma constituțională în cauză exprimă criteriul netransmisibil al suveranității și denotă faptul că deputații, în calitatea lor de reprezentanți ai deținătorului suveranității exercită puterea delegată în numele poporului și doar în forma în care a fost ea transmisă – cu mandat reprezentativ, liber și independent, în limitele constituționale;

- art.4, care prevede că interpretarea și aplicarea prevederilor despre drepturile omului în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care Republica Moldova este parte. Deoarece aplicabilitatea respectivelor tratate pentru cazul alegerilor Președintelui Republicii Moldova este confirmată, și respectarea tratatelor în cauză este obligatorie;

- art.15, conform căruia, cetățenii Republicii Moldova beneficiază de drepturile și de libertățile consacrate prin Constituție și prin alte legi și au obligațiile prevăzute de acestea. Deputații sunt cetățeni ai Republicii Moldova, ei au dreptul și obligația de a alege Președintele republicii Moldova în conformitate cu prevederile constituționale;

- art.68 și art.71, care consacră caracterul reprezentativ și independent al mandatului de deputat, proclamă nul orice mandat imperativ și interzic persecuții sau răspundere juridică pentru opinia (votul) exprimată de către deputat. Caracterul reprezentativ presupune în primul rând independența opiniilor, iar votul secret anume pentru aceasta și este prevăzut, deoarece protejează pe cel care votează și nu permite influențe obscure asupra acestuia, din partea colegilor sau oponentilor politici, din partea altor ramuri ale puterii sau orice alte influențe neadecvate și impuse;

- art.77, care stabilește că Președintele Republicii Moldova este șeful statului, reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării. Încălcarea procedurii de vot secret limitează calitatea de garant al suveranității și transformă alegerile pentru funcția de Președinte al republicii Moldova dintr-o procedură constituțională solemnă – într-un proces formal și afectat de vicii, într-un proces de negocieri afectat de influențe obscure și chiar abuzive.

Mai este de notat că violarea secretului votului constituie temei pentru anularea rezultatelor alegerilor, iar în anumite țări, divulgarea sau violarea secretului votului constituie temei pentru anularea respectivelor voturi și pentru aplicarea sancțiunilor contravenționale, pecuniare sau chiar penale⁹.

În concluzie, consider că:

La apariția faptelor și situațiilor descrise, Comisia specială trebuia să stopeze din start procesul de votare cu buletine deschise și împreună cu Parlamentul trebuiau să anuleze buletinele de vot din care decizia votantului era clară înainte de introducerea în urnă a buletinului de vot. Deoarece numărul de votanți care au încălcat procedura și caracterul secret al votului era considerabil (majoritatea absolută a votat cu încălcarea principiului de vot secret), alegerile ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova din 16

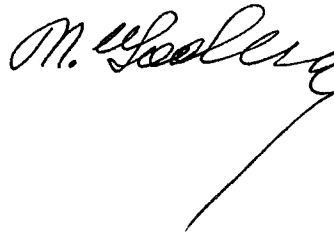
⁹ Spre exemplu, în România, „violarea prin orice mijloace a secretului votului constituie infracțiune și se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani”.

decembrie 2011 nu puteau fi confirmate ca desfășurate legal și urmau a fi anulate, pe motivul încălcării procedurii de votare.

Luînd în considerație cele expuse, solicit Onoratei Curți:

Să efectueze controlul constituționalității Hotărîrii Parlamentului nr.266 și să constate neconstituționalitatea ei, pe motivul confirmării unor proceduri desfășurate cu încălcarea gravă a Constituției, iar însăși alegerile ordinare pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova, desfășurate la 16 decembrie 2011 să fie considerate nule (că nu au avut loc), pe motiv de încălcare gravă a procedurii votării secrete și a încălcării libertății de exprimare a votului și opiniilor de către deputații în Parlament.

Reieșind din importanța problemei abordate, necesitatea respectării necondiționate a normelor constituționale în procesul de alegere a Președintelui Republicii Moldova și ținînd cont de existența unor termene restrînse pentru desfășurarea procedurilor de alegere a Președintelui Republicii Moldova, solicit Curții Constituționale ca prezenta sesizare să fie examinată în regim prioritar (de urgență).

Deputat în Parlament

Mihai GODEA